

VICTOR
GROSSMAN

KARL MARX
1818-1883

Dezertor la comuniști

De la Harvard pe Bulevardul Karl Marx

CORINT
ISTORIE

VICTOR GROSSMAN

Dezertor la comuniști

De la Harvard pe Bulevardul Karl Marx

Traducere din limba engleză de Cristina Dumitru

Prefață de Flori Bălănescu

Postfață de Florian Banu

Direcția greșită?

Aveam zece ani în vara anului 1938 când un vesel și cam nebun mecanic de avion, pe numele său Corrigan¹, în loc să revină cu rabla lui zburătoare din New York în California, a zburat singur, în secret și fără autorizație oficială, direct în Irlanda, peste Atlantic.

La întoarcere, a avut parte de o primire cât se poate de nostimă cu „confetti” – și astfel, din acea zi, s-a consacrat expresia „*Wrong Way Corrigan*”².

¹ La 17 iulie 1938, aviatorul Douglas Corrigan (1907–1995) a plecat din Brooklyn, New York, SUA, într-o călătorie către vest, spre statul California. O zi mai târziu, a aterizat la peste 5 000 de kilometri est... în Dublin, Irlanda! Corrigan a dat vina pe norii grei pentru zborul său transatlantic. Deși nu a recunoscut-o niciodată, majoritatea oamenilor cred că „*Wrong Way*” Corrigan nu a mers deloc pe „calea greșită”! Douglas era un pilot care își dorea să zboare peste Oceanul Atlantic de ani de zile. El a fost inspirat de eroul său, Charles Lindbergh – prima persoană care a zburat singură peste Oceanul Atlantic. Dar avionul lui Douglas nu avea radio și nici măcar nu putea vedea pe geamurile din față! Oficialii i-au spus lui Douglas că nu are voie să zboare cu avionul peste ocean. A făcut-o, totuși, dar i-a luat mai mult de 28 de ore pentru a zbura în siguranță peste Oceanul Atlantic. A supraviețuit cu batoane de ciocolată, prăjituri și apă. Când s-a întors la New York, a fost întâmpinat de mai mulți oameni decât însuși Charles Lindbergh! (n. tr.).

² „*Drum greșit*” (engl., în original); mot à mot, poate fi tradusă astfel: „Ai luat-o pe drumul greșit, Corrigan” sau „Ai greșit drumul, Corrigan” (n. tr.).

Paisprezece ani mai târziu, eu am făcut ceva și mai nebu-nesc. Granița de apă traversată de mine era mult mai îngustă, vreo 350–450 metri de-a latul Dunării. Dar eu nu am zburat de plăcere, ci am fugit, și nu într-un avion, ci înotând. La acea vreme, fluviul împărțea teritoriul Austriei în două, separând zona de influență americană de zona rusească, așa că eu, de fapt, am străpuns Cortina de Fier – călătorind în direcția greșită, ca și Corrigan. Cu siguranță nu m-am așteptat la „confetti” de bun-venit. Nici nu am fost întâmpinat cu brațele deschise.

Scufundarea în apă rece ca gheața nu m-a ucis. Și nici nu m-a lecut măcar? Și nu mi-a distrus oare viața, transformându-mă în trădător a tot ceea ce era bun pe lumea asta, începând cu Statele Unite? Dumnezeu ori Satana să mă fi împins către o astfel de greșală? Cât de curând am regretat-o? Pentru mine și unii dintre cititorii mei, cartea aceasta va încerca să dea răspunsuri, ridicând totodată noi întrebări.

Justificarea mea imediată era clară. Fiind recrutat de armata americană în zilele dificile, care mai târziu vor fi cunoscute drept perioada McCarthy¹, și simțindu-mă primejduit de noua lege McCarran², care amenința cu ani grei de închisoare

¹ De la sfârșitul anilor '40 până la mijlocul anilor '50, perioada McCarthy (sau *McCarthyism*) este cunoscută drept vânătoarea de comuniști în guvern și viața publică, o perioadă strâns asociată cu senatorul de Wisconsin, Joseph McCarthy. Urmărirea și înlăturarea comuniștilor din toate funcțiile a fost un obiectiv intern semnificativ al epocii Războiului Rece. Instanțele, agențiile publice și private care au implementat această strategie au considerat Partidul Comunist (PC SUA), care era un important organizator de sindicate, o conspirație periculoasă condusă de Uniunea Sovietică (n. tr.).

² Legea McCarran-Walter intra în vigoare în 1952 și revizua prevederile legislației SUA privind imigrația. Legea a fost salutată de susținători ca fiind un pas necesar în prevenirea presupusei subversiuni comuniste în Statele Unite, în timp ce oponenții au condamnat-o ca fiind xenofobă și discriminatorie (n. tr.).

orice „agent secret” (același act normativ legaliza și lagărele de concentrare), semnase un document obligatoriu pentru toți participanții la Războiul din Coreea, din care reieșea că nu făcusem parte din niciuna dintre cele 120 de organizații enumerate, dintre care multe deja dispăruseră, toate fiind interzise și aproape toate de stânga. De fapt, fusesem implicat în vreo douăsprezece dintre acestea, printre care *Joint Anti-Fascist Refugee Appeal* (Frontul Comun pentru Refugiați Anti-Fasciști, care sprijinea victimele Războiului Civil din Spania¹) și *Southern Negro Youth Congress* (Congresul Tinerilor de Culoare din Sud, față de care simțeam o deosebită afecțiune și doream să îi sprijin), dar mai ales ca student care se opunea bombeii atomice, legilor unioniste și rasismului – și adept al socialismului –, mă număraseram printre membrii celei mai proscrise dintre organizații, Partidul Comunist. Nu aveam carnet de membru din simplul motiv că Partidul nu-l mai oferea membrilor săi.

¹ Războiul Civil Spaniol (17 iulie 1936–1 aprilie 1939) a fost un conflict în care forțele franchiste sau naționaliste, conduse de generalul Francisco Franco, au învins forțele Republicane sau Legaliste (liberali anticlericali, socialiști, comuniști, anarhiști și autonomiști) ale celei de a doua Republici Spaniole. Republicanii au avut sprijinul Uniunii Sovietice și al Mexicului, iar naționaliștii au fost susținuți de Italia fascistă, Germania nazistă și Portugalia vecină. Războiul a crescut tensiunile din perioada premergătoare celui de-Al Doilea Război Mondial și a fost văzut ca o confruntare indirectă între comunistă Uniune Sovietică și axa fascistă germano-italiană. S-a recurs la tancuri și la bombardamente ale orașelor, cum avea să se întâmple și în cazul conflagrației mondiale ulterioare. Mass-media au atras un nivel de atenție fără precedent asupra conflictului, mari scriitori ca Ernest Hemingway și George Orwell scriind despre acesta. Războiul a rămas în istorie din cauza pasiunilor și a conflictelor politice pe care le-a provocat, dar și din cauza atrocităților comise de ambele tabere: au fost masacrați numeroși civili pentru convingerile lor politice, apoi, după terminarea războiului, republicanii au continuat să fie persecutați de naționaliștii învingători (n. tr.).

Speram că, dacă voi reuși să-mi păstrez nasul curat și gura închisă, cei doi ani de serviciu militar vor trece fără să-mi fie verificat trecutul mai puțin curat. Inițial, am avut noroc: nu am fost trimis în Coreea, ci în Germania. Apoi totul s-a întors împotriva mea: s-au făcut verificări și minciunile mele au fost descoperite. Prezentându-mă în fața unei instanțe militare, am aflat ce pedeapsă mă păștea: până la 10 000 de dolari amendă și 5 ani de închisoare. Să stau după gratii cinci ani, în Leavenworth¹? Neavând cu cine să vorbesc sau cui să cer un sfat, pur și simplu m-am speriat. Perspectiva anilor de închisoare m-a făcut să mă scufund la propriu și să înot în învolburile și deloc albastrele valuri ale Dunării.

Ce are de-a face această carte cu ceea ce s-a petrecut atunci? Totul. Când am ajuns, autoritățile sovietice m-au reținut pentru scurt timp și, fără să-mi verifice posibilele simpatii politice, m-au eliberat într-un oraș din Germania de Est, devenită de foarte puțin timp Republica Democrată Germană, sau pur și simplu RDG.

Și astfel, după 24 de ani trăiți în New York și New Jersey, timp în care am studiat la nouă școli publice și private (câte doi ani la elegantele școli Dalton² și Fieldston³), am obținut

¹ Leavenworth este un penitenciar din SUA, de securitate medie, cu o tabără de minimă securitate în nord-estul statului Kansas. Este operat de Biroul Federal al Închisorilor, o divizie a Departamentului de Justiție al SUA (n. tr.).

² Școala Dalton, numită inițial Școala Universitară pentru Copii, a fost fondată de Helen Parkhurst în anul 1919. „Planul Dalton” al lui Parkhurst, la care școala încă aderă, a reflectat mișcarea Educației Progresive care a început la sfârșitul secolului al XIX-lea (n. tr.).

³ Ethical Culture Fieldston School (ECFS), denumită și Fieldston, este o școală privată independentă din orașul New York. Școala este membră a Ligii școlare pregătitoare Ivy și deservește aproximativ 1 700 de studenți, 480 de cadre didactice și personal. A fost deschisă în anul 1878 ca grădiniță gratuită, fondată de Felix Adler la vârsta de 24 de ani (n. tr.).

o licență în arte la Harvard, am prestat muncă necalificată într-o fabrică din Buffalo și am străbătut Statele Unite, făcând autostopul de la o coastă la cealaltă și înapoi, iată-mă ajuns martor din interior la tot ceea ce a însemnat creșterea, dezvoltarea și dispariția RDG și a tot ceea ce s-a întâmplat ulterior. Am re trăit viața de muncitor și student și am devenit singura persoană din lume cu diplome de la universitățile Harvard¹ și Karl Marx din Leipzig² (ulterior s-a renunțat la această din urmă denumire, însă eu o voi păstra, cu siguranță). Am ajuns în cele din urmă jurnalist independent și lector universitar, reușind să străbat mai toate orașele mari și mici și o mulțime de sate. Am văzut, am auzit și am luat parte la aproape toate aspectele vieții în RDG, punctul meu de plecare și revenire fiind apartamentul din zona centrală a Berlinului de Est, la aproape 1,5 kilometri de Zidul pe cât de faimos, pe atât de grotesc.

Și parcă deja aud două feluri de replici, dintre care una mă compătimentește: „O, Doamne, bietul de tine! Cum ai reușit să supraviețuiești atâtor încercări în acel infern?”. Cealaltă nu este însă la fel de blândă: „Treizeci și opt de ani închis acolo? Se potrivește al naibii de bine cu trădarea ta!”

¹ Harvard este o universitate privată de cercetare a Ivy League din Cambridge, Massachusetts. Fondată în anul 1636 ca Harvard College și numită după primul său protector, clericul puritan John Harvard, este cea mai veche instituție de învățământ superior din Statele Unite și printre cele mai prestigioase din lume (n. tr.).

² Universitatea Leipzig din Germania este una dintre cele mai vechi universități din lume și a doua cea mai veche universitate (după ani consecutivi de existență) din Germania. A fost fondată la 2 decembrie 1409 de către Frederick I, elector de Saxonia, și de fratele său, Wilhelm al II-lea. De la înființare, universitatea a funcționat peste 600 de ani fără întrerupere. Între anii 1953–1991 a purtat numele Universitatea „Karl Marx” (n. tr.).

Pentru aceasta din urmă aş putea găsi ușor o scuză în faptul că senatorul de Nevada, Pat McCarran¹, inițiatorul legii care m-a speriat atât de tare, s-a dovedit a fi omul politic cel mai corupt, vicios și antisemit de la Washington DC. Bucata aceea de hârtie care mi-a schimbat viața și pe care am semnat-o de frică atunci când am fost recrutat a fost declarată neconstituțională de către Curtea Supremă. Și aş mai putea adăuga că, în anul 1994, după 42 de ani, Armata Statelor Unite a decis, în marea ei milă, să mă lase la vatră, fără nicio pedeapsă.

Dar tuturor le-aș spune că viața în general, politica în particular și istoria RDG în special nu sunt atât de simple.

Primii 24 de ani din viața mea i-am petrecut într-o economie liberă. Din cauza unor împrejurări neobișnuite, în anul 1952, am ajuns într-o țară cu „economie planificată”, denumită uneori comunistă, „socialistă cu adevărat”, „economie la comandă” și multe alte apelative, care de care mai exagerate. În anul 1990, după 38 de ani, fără să mai înot, am revenit într-o țară cu economie de piață, liberă.

Deși am o vârstă înaintată, nu pretind că sunt mai înțelept sau mai corect decât cei din jurul meu. Dar trăim vremuri în care mulți oameni de bună-credință caută răspunsurile unor întrebări care frământă lumea noastră, adesea verificând fără teamă toate pistelesle posibile. Experiența mea de viață mi-a

¹ Patrick Anthony McCarran (1876–1954), fermier american, avocat, judecător și politician democrat, a reprezentat Nevada în Senatul Statelor Unite din anul 1933 până în anul 1954. McCarran s-a născut în Reno, Nevada, unde a absolvit universitatea și unde a fost fermier. A studiat dreptul în privat și a fost admis în barou în anul 1905, apoi a câștigat alegerile ca procuror districtual al Nye County. După un mandat de doi ani s-a întors la Reno. Din anul 1913 până în anul 1919, McCarran a fost judecător al Curții Supreme din Nevada, ocupând funcția de judecător-șef între anii 1917 și 1919 (n. tr.).

oferit câteva lecții și m-a făcut să trag unele concluzii interesante, valoroase de-a dreptul. Nu pot oferi soluții universal valabile, ci doar câteva idei, pentru că, spre deosebire de majoritatea americanilor, eu am avut excepționala ocazie de a face comparații. Unele voci vor replica: „Ce? Oportunitate? Comparații?”, „Ești prost? Sau doar încăpățânat? Mai are cineva nevoie de comparații între bine și rău, între dreptate și nedreptate, între libertate și dictatură totalitară? Nu știi ce a spus Winston Churchill¹, marele luptător pentru libertate: «Democrația este cea mai rea formă de guvernare, cu excepția tuturor celorlalte?» Chiar pot exista îndoieli legate de cadavrul unui regim politic nelegitim, care avea îndrăzneala de a se autointitula Republica Democrată Germană?” Să fie oare un obicei străvechi sau educația mea, sau trecutul meu sinuos ceea ce m-a determinat să analizez lucrurile „pe de o parte” și apoi „pe de altă parte”? Viața și politica sunt desenate în alb și negru de prea puține ori. Nu putem nuanța oricând și oriunde, desigur, însă acest obicei, corect sau nu, s-a impus în gândirea mea despre RDG și Berlinul de Est, și înainte, dar și după „căderea Zidului” în 1989–1990. Oricum, înainte de a reflecta asupra capitalismului, socialismului, comunismului, libertății și democrației, sau asupra altor răspunsuri și soluții pentru problemele mondiale, aș vrea să vă povestesc câte ceva din ceea ce am trăit.

¹ Sir Winston Leonard Spencer Churchill (1874–1965) a fost un om politic britanic, prim-ministru al Regatului Unit în Al Doilea Război Mondial. Deseori apreciat drept unul dintre cei mai mari lideri de război ai secolului XX, a servit ca prim-ministru în două mandate: 1940–1945 și 1951–1955. A fost ofițer în Armata Britanică, istoric, scriitor și artist. Este singurul prim-ministru britanic laureat al Premiului Nobel pentru Literatură (în 1953) și a fost prima persoană care a primit titlul onorific de Cetățean de Onoare al Statelor Unite (n. tr.).

Ascensiunea, succesele, impasurile și dispariția ulterioară a Republicii Democratice Germane sunt povestite prin prisma experienței personale de către activistul și scriitorul Victor Grossman.

Recrut al armatei americane staționate în Europa, Victor Grossman, un înflăcărat om de stânga încă din anii petrecuți la Harvard, și-a părăsit postul într-o zi de august a anului 1952 și a traversat înot Dunărea din zona austriacă a SUA, spre zona controlată de sovietici. Soarta – adică sovieticii – l-a adus în Germania de Est, acolo unde a rămas, ca observator și participant la evoluția experimentului socialist numit Republica Democrată Germană. *Dezertor la comuniști* este povestea unui activist și scriitor care a crescut în economia de piață liberă din SUA, a petrecut 38 de ani în economia est-germană și a fost martor al proceselor prin care a trecut Germania unificată.

Jurnalist de stânga, Grossman oferă propria interpretare asupra regimurilor politice pe care le-a cunoscut.

„O perspectivă fascinantă, instructivă, profundă și personală asupra Războiului Rece, *Dezertor la comuniști* constituie o lectură captivantă și memorabilă de la început până la sfârșit.”

Midwest Book Review

INSTITUTUL DE INVESTIGARE
A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI
MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC

Carte recomandată de

Historia

Parteneri media:

**OBSERVATOR
CULTURAL**

ISBN: 978-606-088-465-1

www.edituracorint.ro